

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predal (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto XI. — Štev. 15 (223)

UDINE, 16. - 30. SETTEMBRA 1960

Izhaja vsakih 15 dni

Na obeh straneh konfina

Večkrat gremo pogledat na obe strani konfina, kako ljudje živijo, ali se je življenje kaj spremenilo in kako ljudje mislijo. Zakaj ne bi šli, ko ga desetisočniki gredo vsak teden. Po petih letih obmejnega pasu, »zona di confine«, so se ljudje na to že tako navadili, da nobeden ne pomisli, da gre čez konfin, da gre v drugo državo, mi v Jugoslavijo, oni v Italijo, ampak vsak gre le v Cedad ali Kobarid, da damo primero, v kraj kamor je navaden hoditi, da kaj kupi ali obišče znanca.

Ravno ob petletnici smo šli ob meji in govorili z ljudmi na obeh straneh. Stari govorili nad 60 let, ki se spominjajo, da je bila tu še avstro-ogrska monarhija, vedo povedati, da so Slovenci z avstrijske strani hodili kupovat v Cedad in Speter in sicer brez dokumentov, ker ljudje niso takrat nosili s seboj nobenih papirjev, nobene »carte d'identité« in na konfinu niso vpraševali ne za pasaport in ne za »lasciapassare«. Ljudi pa je šlo takrat čez mejo dosti manj, ker niso toliko potovali in tudi ne kupovali po mestih. Ko med dvema vojnoma od leta 1918 pa do leta 1945 ni bilo na Kolovratu, Matajurju in Miji konfina, so ljudje precej hodili iz Nadiške doline v Soško dolino in sicer je takrat hodilo več ljudi iz krajev sedanje videmske province na Unejsko, na kraje ob Soči iskati delo v »novoosvojenih« krajev, kakor so takrat govorili in pisali, za čehli niso bili Slovenci ob Soči tega mnjenja, da so bili osvobodjeni. Posebno Kobarid in Bovec sta dala dobro klientelo čedadskim in videmskim trgovcem. Približno je hodilo z ene strani na drugo toliko ljudi kot jih hodi sedaj, pa čeravno ni bilo konfina vmes.

Zdaj hodi približno trikrat toliko Jugoslovancev kot pa italijanskih državljanov čez mejo. Pred dvema, tremi leti so hodili nekateri ljudje, zlasti iz breginskega kota pomagat pri delu v naše vasi, ker so moški na delu v Švici ali pa v Franciji; zdaj je pa tudi to skoro odpadlo, ker ne morejo še doma na Unejskem posesti svoje senožeči in raje hodijo v industrijo na delo po Sloveniji.

Jugoslovani, ljudje z Unejskega, ki hodijo preko meje, nimajo v sebi ničesar več tistega, kar so se naučili stari pod Avstrijo, da je Italija nekaj manj vrednega, da so Italijani nekaj manj kot drugi narodi v Evropi. Pozabili so že tudi na krivice, ki so jih trpeli pod fašizmom. Gredo po naših vaseh in v Cedad mirno in kot enakopravni z Italijani: prijatelji in znanci, nič ne moti mirnega prijateljstva. Nobenemu ne pade v glavo kakšna nacionalistična misel iz prejšnjih časov proti Italijanom in Furlanom. Zanje so Italijani in Furlani dobri sosede in prijatelji, pa čeravno jim ne dopade vse, kar vidijo pri nas. Da bi napadali Italijo in se kregali ali pa sploh jo sramotili, se nobenemu niti ne sanja. Nihče pri njih na zborovanjih ne napada Italije, v njihovih listih, v »Primorskih novicah«, v »Jadrancu«, v Gorenjskem glasniku, v dnevniku »Delo« in drugih številnih listih, ki jih prebirajo, ni niti ene vrstice proti Italiji in tako se nimajo ljudje nikjer navaditi slabih nacionalističnih stvari proti sosedom.

Reči moramo, da je tudi več kot 90% ljudi z naše strani v našem obmejnem pasu ozdravljena od vseh preudicijev, predsodkov proti Jugoslaviji, proti Slovincem in proti socialističnemu sistemu v Jugoslaviji. V Vidmu sicer pišejo časopisi tu pa tam proti sosedom, toda največje zmerjanje so opustili in so tako ljudje v obmejnem pasu manj zastrupljeni kot so poprej bili. Tisoče ljudi prihaja na Unejsko iz naših krajev pogledat, kako živijo tam ljudje in vidijo, da pisanje nacionalističnih listov v Vidmu in pridiganje nekaterih duhovnikov v cerkvah ni zme-

raj resnično. Pač pa je v naših vaseh ob meji še kakšen mogočnej, poznamo nekatere župane, tajnike, komunske svetovalce in funkcionarje, ki jim prijateljstvo med Italijani in Slovenci med Italijo in Jugoslavijo ni prav, ki jim ne diši obmejni pas in promet in se še z zadnjimi silami borijo proti prijateljstvu za staro sovrastvo kot je bilo pod fašizmom. Kaj hočemo, tako so bili navajeni in težko se je ločiti od stare navade in srajce.

Ko gledamo pet let nazaj in preišljujemo, kako bo čez pet let tu ob meji, smo na neki način kar dobre volje. Če bo v petih prihodnjih letih: tako napredovalo prijateljstvo in medsebojno razumevanje kot je od leta 1955 naprej bodo izginiti še zadnji ostanki intolerance pri nas in bo tudi v naših vrstah prišlo do pamesti in sprememb, do izboljšanja.

Proč z likvorji in puljo!

Ni vse, kar je novo in moderno slabo. Marsikaj slabega je prišlo po vojski v naše kraje, marsikaj pa tudi dobrega. Na žalost se pa držimo nekaterih slabih navad, ki bi bilo boljše, da bi jih pustili. Smo pač zaostali v svoji konservativnosti in se držimo slabega, ki so ga že vsi rod odrgli.

Po vsej Italiji posebno mladina manj pije alkoholne pijače. Ali zato, ker se vozi na motokitih, vespah in drugih motorjih ali pa zato, ker tiči stalno v cimenih, ni važno, važno je da manj pije, da ni več tolikokrat pijana, da alkohol ne uničuje v toliki meri zdravja kot pred vojsko.

Mi pa kot ponavadi zamudimo dosti dobrega in se oprijememo slabega. Nimamo v naših krajih vinogradov, vinj, pa da bi pili preveč svoje vino, ki ga nimamo na razpolago. Pijemo na žalost »pulje«. Financiarji nam ne dajo, da bi delali skrivaj grapo iz naših jabolk in hrušk in zato pijemo razne porkerije od likvorjev.

Kdo pije pri nas? Poleti nima kdo piti: ali stari ljudje ali žene. In res je, da na žalost pijejo pri nas, česar ni videti nikjer v Italiji, v nekaterih naših vaseh v nadiških dolinah in tudi med ter-skimi Slovinci, žene. Pridejo v oštarijo in naročijo pol litra za pol litrom, pijejo tudi likvorje. Tuji, ki pridejo k nam, se čudijo. Mi pa se ne čudimo, ker vemo, da nimamo družin, da so žene na enem koncu sveta, moški pa na drugem, da je doma propadla vsa ekonomija, da se nobeden več ne ukvarja s kmetovanjem tako kot enkrat, da ljudje doma nimajo pravega opravka.

Mi smo pa vrh vsega ljudje, narod brez vzgojiteljev. V prejšnjih časih so

vplivali na ljudi in jih učili dobrih navad in obnašanja učitelji in duhovniki. Zdaj učiteljev ni več, ker po navadi ne živijo v vasi in se vsak dan odpeljejo v mesto, duhovniki so pa v marsikaterem kraju tuji ljudje, ki ne znajo našega slovenskega jezika in ne živijo z ljudstvom. Tako živijo člani naših raztrganih familij tjavendan, kakor nanese, nekateri slabo, nekateri pametno.

Naš list »Matajur« je edini, ki kaže ljudem pot do pravic in ki jim brez opešavanja pove naravnost, to delate dobro, to pa slabo. Mi se ne bojimo zameriti svojim ljudem, ker smo pač sami del tega ljudstva in nas vsaka naša slaba stvar boli. Zato se bomo tudi zmerom odkrito borili proti alkoholizmu, kjer koli bomo nanj našli pri naših ljudeh.

Pijančevanje ne spada v novi moderni čas, če smo pobrali vespe, radio, televizije in druge aparate, poberimo še oranžade in magari coca-cola in pustimo likvorje in »puljo«.

Sporazum o cestnem prometu med Italijo in Jugoslavijo

Dne 27. julija so podpisali v Beogradu sporazum o cestnem prometu. Sporazum so sklenili zaradi naraščajočega prometa med obema državama ter teži k temu, da olajša prehod vozil med Italijo in Jugoslavijo in obratno. Dokument sta podpisala italijanski poslanik v Beogradu Alberto Berio in jugoslovanski podtajnik za prevoze Vladoje Bogovac.

Sporazum so paraficirali v preteklem novembru.



Glasovi v tisku o Beneški Sloveniji

BENEŠKI DUHOVNIKI

Tržaška politična revija »Trieste« je v svoji številki za julij in avgust letošnjega leta prinesla več strani dolg »Katalog — besednjak o Slovincih«. V tem »dizionario« je precej netočnih in naravnost neumnih stvari tudi o razmerah pri nas v Beneški Sloveniji. Tržaška slovenski tednik »Novi list« z dne 11.VIII. takole pobija nekatere teh trditve: »Na peti strani revije je zapisana trditev, da se Slovenska socialistična fronta v Beneški Sloveniji oslanja na tamkajšnjo slovensko duhovščino. Kako se je mogel krščanski demokrat Botteri povzpeti do takšne nesmiselne trditve, nam ni jasno. Predvsem bi moral pisec kot politični delavec vedeti, da »titovci« nimajo v Beneški Sloveniji nikake politične stranke. Kot katoličan pa bi moral dvakrat premisliti, preden označi skupino duhovnikov za filokomunistično. Dovolj bi bilo, da bi se bil obrnil na količjak razgledanega in poštenega Slovence, pa bi bil zvedel, kar je že zdavnaj znano vsej slovenski javnosti, da slovenski duhovniki v Beneški Sloveniji niso nikaki socialisti, filotitovci ali nacionalisti. Ker so vzgledni duhovniki, ne delajo ničesar drugega, kakor izpolnjujejo nauk Kristusa, ki je dejal: »Pojdite in učite vse narode«. Prav zaradi tega nauka, ki potrjuje osnovne narodne pravice, pridigajo v svojih župnijah poleg v italijansčini tudi v slovenščini. Kot časniki-

ju pa bi moralo biti avtorju znano, da se je že pred tem člankom našel nekdo, ki je slovenske beneške duhovnike ozmerjal s filotitovci in celo z veleizdajci. In vedeti bi bil moral, da jo je pisec pošteno izkupil. Videmsko in tržaško sodišče sta ga obsodili zaradi klevetanja.

Tako piše »Novi list«. Tržaška revija je nakopičila v svojem dizionariju še velik kup drugih netočnosti o prilikah prav pri nas v Furlanski Sloveniji, ki jih bomo ob drugi priliki zavrnili. Glede slovenskih duhovnikov pa pripominjamo, da je vsak duhovnik znano, da se slovenski duhovniki zavzemajo zlasti pri volitvah zmeraj za kandidate italijanske demokratske stranke, pa čeravno so nekateri le-teh strupeno sovražni nasproti zavednim Slovincem.

ILUSTRIRANI TEDNIK »TOVARIS«

Slavisti ljubljanske univerze so šli poslušat razne slovenske dialekte v Beneški Sloveniji, predvsem pa rezijanski. Obiskali so zgodovinske posebnosti v Cedadu in so nato še v nekaterih vaseh Nadiških dolin prisluškovali govorjenju domačinov, s katerimi so se prav dobro razumeli. Cedad je ekonomski center Slovencev iz Nadiških dolin in pa deloma tudi turskih Slovencev. Mnogi so se tamkaj naselili in je še zdaj tamkaj 26 slovenskih gostiln. S slikami in besedilom je »Tovaris« opozoril Slovence na njihove rojake v Furlanski Sloveniji.

745.221 tranzitov na sektorju Furlanske Slovenije

V petih letih, od avgusta 1955, je na opekem teritoriju Furlanske Slovenije, pravzaprav samo od Učje v komunu Rezija pa do Praprotne v Idrijski dolini, več kot tri četrt milijona ljudi šlo čez mejo. S propustnicami, z »lasciapassare« je šlo 160.000 italijanskih državljanov in 468.000 Jugoslovancev. Jugoslovancev je bilo torej skoro trikrat več. Pač pa je italijanskih dvolastnikov bilo več kot jugoslovanskih. Italijanskih državljanov, ki imajo zemljo na obe strani meje, je šlo čez bloke 62.000, Jugoslovancev pa samo 55.000. Največ italijanskih dvolastnikov je hodilo čez Kolovrat v komuno Dreka, ker imajo naše vasi vse polno senožeči na soški strani, Jugoslovani pa imajo precej zemlje v breginskem kotu, kjer je državna meja tako čudno zavita že nad dvesto let, še od avstrijskih časov.



PRI POBIRANJU KOSTANJA



Brdo v Terski dolini



Barjeni su 'mjili u nediju desat setem-berja asembleu, na tikeri u president Tar-cisio Cero Lenič povjedu bilančijo late-rije.

Njea kratke anu jasne besjide su poka-zale resnične figure anu situacion Brda. Sedlišć anu to more rejči ekonomiju ali luže ekonomični regres naših krajev.

Tou barski lateriji to bō nešenih 130.850 kvintalije mljika manko kuj lani. Káu-ža te mankanče na je sproporcionalna emigracijon naših judi, zatū te stari, ke nu reštaju ta par kiši, zaki nu su žej njli fuarće stare, nu su koštreti prodati ma-raskaku kravo; anu tuoie to je kolē usa-ko ljito. Lani so prelevāli 1900 kvintalije mljika. Ljetos nu kalkulajo priti fin a 1600 kvintalije tule to je 300 kvintalije manku tou ni ljite.

Zuj tile kauže na aministracijon s konsensan asemblee krišala za 50 franke po kvintaliju lavoracijon. Tuole propostu so ačetal, če ran na košta pouno fadij: s sarcan, ke na bo šlā šnjē indavant late-rija, ke na je unika risorsa vasi. Jidan u nji maj pomāu našim socialnim lokaljam, souse te bo storjeno z našimi iniciativami

IZ NADISKE DOLINE

Praznik breskev v Roncu

Prejšnjo nedjejo je bluō po naših brje-géh vse živo, zaki je paršlo vse puno ju-di iz Cedada, Vidma in še iz Gorice in Trsta na naš praznik (sagro) brjesev. Ljetos smo parvikrat organizal ta praz-nik, de pokažemo in prodamo naš pardje-lek — breskve, ki so znane po dobri aro-mi in lepoti dalēć naokul. Ljetos so na-še breskve obrodile posebno debele sado-ve, nekatjere so vagale 400 do 500 gramu in tud ljepe ardeće farbe so. Tud kup ni biu slab, v vasi smo jih prodajali kar po 100 lir kilo. Postavili smo »kjoska« in tam so judje lahko kupovali breskve po kilo-gramu ali pa cjele kište. V mlekarini, ki smo jo zaslonu trasformali v oštarijo, smo judem mogli nuditi specialiteto vino z breskvami, za kratek čas je pa špilū or-kester in tud za tiste, ki jih srbijo pete, smo parpravili »brejark« na odprtem.

Vse je potekalo v najlepšem redu, le ti-sti, ki so paršli v Ronac z avtomobili, so se buj slabe volje vračal zavoj slabe cje-ste, zaki je preveć tesna. Rjes je, dva av-tomobila se v nekaterih krajih ne moreta srećati.

Troštamo se, da se bo naš praznik breskev uveljavu in da bo od sadā tradi-cionalen, kot so po furlanskih vaseh praz-niki radica, jajc, poršuta, vina, črješenj itd. Na to vižo bojo postale naše breskve še buj poznane in se bojo še buojš pro-da-je.

Špeter ob Nadiži

V nedjejo 4. septembra je provincialna administracija skupno z agrarnim inspek-toratom odprla v Špetru, v palestri inšti-tuta, mostro cibet in domačih zajcev. Razstavili so več sort perutnine, vse par-prave, ki se jih nuca par kokošjereji, ra-cionalni kokošnjak in tabele, ki učijo ka-kuo kor runat s kokošmi, da ne ušafajo boljezni.

Ljetošnjo pomlad je inšpektorat za agrikolturo razdjelu v več kraju Nadiške doline cibeta, da bi se zbuojšala rasa. Mi-slimo, da se je ta prova dobro obnesla in da so judje ušafali vesejē do kokošjereje.

anu fadijami. Zatuō te be tjilo beti ljipo, ke no be manku injelē autoritadi za zo-ne »depressu« anu leć od montanje previ-dali za naše kraje: za kaj pomati, rimo-dernati lokalije laterije anu šenjē več importanto inkrementati alevament krau. Poleg taale priti na roku še Sedlišćenan, de nu bi sōusji paršli tou barsko lateri-jo, brez preglavic za pot, ke nu majū jō storti usaki dan z mljikan tou Brdo.

Tuōle to be tjilo aumentati »prestigio« laterije anu storti venć reklam sjira anu rikjest po venditi.

Čjačjadordji barskega komuna, ke so ljeta anu ljeta spadali pod komunsko čjačjadorsko seccijon u Tipani, do decidili odcepiti se od te seccijoni anu so si sami ustanovili suō čjačjadorsko seccijōn. Pred nedougem so se zbrali usi soćji u Njivici anu votali »Consiglio Direttivo«. Za mem-brene »Consiglia« so bli eleti teli: Enrico Culetto, Karlo Sinicco anu Corrado Ste-fanutti; za revizorje od kontou pa Remo Cher anu Lino Muchino. Simpri táboto e bi imenovan za presidenta Corrado Ste-fanutti, za podpresidenta Karlo Sinicco, za segretarja anu kasjerja pa Riko Cu-letto.

Ter

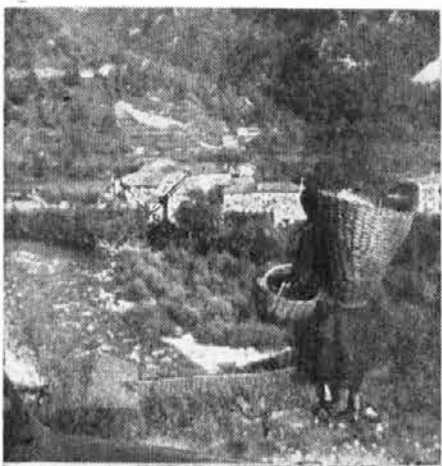
Še majedno ljeťo njesmo vidali po Terski dolini tekať avtomobilov tej lje-tos. U Vidmu na kuha orkuota, judje so pouni nervoza anu zatuō nō se kej radi zapejejo izven citadi u freske doli-ne. Naši kraji tej Ter, Brdo, Njivica, Muzac anu Zavrh so za turizmo kot na puošte nareti, zaki njeso delēć od vel-kih centrov anu nō leže u mjerni dolini.

Nimar se študira kakuō zbuojšat lokalno ekonomijo, a vse nič ne pomaga, zaki ka-žejo judje premalo interesa. Ce že ne mo-rejo redit tarkaj živine, zaki so par hiš samuō ženē, otroc in stari judje, naj bi redili almanj dosti kokoši in zajcev, zaki ti parnašajo dosti dobička, saj je na če-dajskem in videmskem trgu dosti pov-praševanje po tej sorti blagu.

Vodopivec

Dne 16. julija se je poročil naš vaščan 25 ljetni Dino Martinić z 21 ljetno Ma-ro Uršič iz Iderskega pri Kobaridu. Mla-demu paru želimo dosti sreće u skupnem življenju.

Ažla



Komun je sklenil kupiti ves potreben materijal za končat napeljavo odtočnih kanalov (fognature). Tisto djelo je bluō pred časom začeto, a so ga muorli ustavit, zaki je zmanjkalo sredstev. Naj še en-krat povjemo, da so vsa djela nardil lju-dje sami brezplačno, medtjem ko je ista djela v Špetru naredu komun, kar se pravi, da ima špjeterski komun dvojno mjero, tam so ljudje plaćani, mi muor-mo pa djelat »robotu«.

De je ljetos već judi koj druga ljeta to e še u tjem, zaki ve mamō ašfaltano cjesto od Cente do Tera. Anjelē to nje već polverja, razširja se le fresak odor zelenja. Anu prenarete oštarije ne kliče-jo judi; oštjerka Dorina Mizza, ke na mā »Locanda alle Alpie« u Teru, ne zlo lje-po sistemala svoj lokal anu ne pred nedougim jela na hotelskem konkursu, ki ga je razpisu »Ente Provinciale per il Turizmo«, prvi premijo.

Vse te ljepe par nas, le ko bi mogli obrjesti naši judje djelo par kiši. Kaj kiš te praznih, netikere se že poderja-jo, zaki so judje emigrali za simpri. Use drugačej to bi tjelo beti, če bi biu u naši dolini še kak visok »kamina«, kamin od kake fabrike. Od »bellezze« naše doline ne moremo živiti usi, nō žive koj oštje-rji, naše živjenje to e pa tardo tej malo kje.

Matajur

Prejšnji teden so njekšni ljudje ušafal u ednem prepadu na Matajurju človeške kosti. Brž so tuō povjedal karabinjerjem, ki so začel raziskovati kduo je ta mrtvi. Neka žena iz Kobarida je prijavila obla-stem, da je najbrž njen mož, ki je pasel krave na Matajurju in izginił 12. junija. Kosti so prepeljali u Videm na medicins-ki inštitut, kjer bodo konstatirali, če je ponesrećeni res 66 letni Jožef Seval iz Kobarida.

Fojda

Komun je deliberou, da bo zaprosu »Casso Depositi e Prestiti« za posojilo 30 milijonov lir, da bodo sistemali cjestno mrježo. Bitonirali bojo part cjesti, ki vo-di iz Fojde pruot Kanal del Grivō, v Če-neboli od Brtofa pruot Raščahu in od Campeja pruot »Casali Presa«. Projekt za tisto djelo je naredu inženir Alvio De Lu-ca. V projektu je pa še već drugih javnih djel, kot na primer pokritje kanala Lō-e, ki teče par cjesti, in napejati 300 metru doug tubo iz kanala v potok Grivō. S tjem djelom se bojo impediće pouōdnje, zaki tiste ob vsaki hudi uri djelajo škodo na tam okucl ležećih puojih.



Čenebola

Zvjedali smo, de je ministrstvo za jav-na dela (Ministero Lavori Pubblici) da-lo našemu komunu 1.440.000 lir za po-strojiti cjesto, ki je bla poškodovana od hude ure an 1.206.000 lir za sistemirat plac pred cjerkvijo.

Popravilo cjesti je zarjes nucno, zaki je takuō slaba, de človek komaj hodi po njej, kaj šele de bi se vozu.

Malina

Use malinske farane ne zlo prizadela (kolpila) naglā izguba njihovega gospuo-da Lina Kusića. Padu je z motocikletu na placu u Ravozji, kar se je vraću ta hiši iz Vidma. Moćno ranjenega (ferito) so pejali u videmski špital, a ni nič pomagalo, zaki mu je par padcu počila lobanja (frattura base cranica). Ranki gospuod je biu star 62 ljet an je biu do-ma iz Sedigle par Centi, kjer so ga tud pokopali.

Čudežna dolina Rezija

Ze nad sto petdeset let hodijo univerzi-tetni profesorji, raziskovalci, etnologi, jezi-koslovci, biologi in botaniki raziskovat Re-zijo.

O nobeni dolini na slovenskih tleh in v Italiji ni bilo toliko napisanega kot o Reziji, nobena ni tuje znanstvenike posta-tila pred toliko problemov kot Rezija.

Sto let so rabili skoraj vsi lingvisti Ev-rope, da so ugotovili, kakšen jezik govori-jo Rezijani. Navsezadnje so ugotovili, da so prišli senkaj pred 1.300 leti Slovenci, kot na sosednjo Koroško, v soško dolino in vse druge doline Furlanske Slovenije. Ker so Rezijani v ozki dolini, zaprti od vseh straneh z visokimi hribi, se njihov jezik ni mešal z dialekti sosedov in je ostal nespremenjen.

Ze nad sto let hodijo Rezijani po svetu in poznajo bolje druge narode kot oni njih. Hodijo po Italiji, Avstriji, Germani-ji, Švici in drugih državah in se zmeraj vraćajo nazaj v svojo domovino Rezijo. Pridejo pogledat svojo dolino k vodi Beli tudi tisti Rezijani, ki obogatijo po svetu.

Se zmeraj je vse polno tujih ljudi, ki pišejo ali iz nevednosti, iz ignorance na-

let; tuji duhovniki, uradniki in uslužben-ci. Rezija ni njihova domovina, ne more-jo razumeti ljudi, njihovega karakterja, njihovega jezika in zato se izmišljajo tak-šne stvari, ki naj bi bile njim podobne in razumljive. Domaći ljudje vedo, kaj je resnica in zato samo odmahnejo z roko, ko slišijo kakšne nacionalistične pravljice si izmišljajo ignoranti o Reziji.

Domaćini imajo že dolge izkušnje in lo-čijo resnično znanstveno zrno od igno-rantskih plev. Zgodi se, da kakšen doma-ćin potegne z naročnimi ignoranti zara-di tega, ker ima takšen meštir, da mora živeti od tujcev. Vsi v Reziji pa vedo, kaj je resnica in zakaj nekateri lažejo, ker jim tako kaže.

Rezija ni takšna kot druge hribovske doline v Furlanski Sloveniji in sploh v Furlaniji. Vase je zaprta pa čeravno ho-dijo vsi odrasli ljudje po svetu. V emi-gracijo hodijo po svojih poteh in ne tja, kamor pošilja centro d'emigrazione v Ve-roni emigrante iz Veneta.

V Reziji je sicer manj otrok kot pred vojsko, toda še zmeraj već kot v drugih dolinah. Število prebivalstva se zmeraj



OSOJANE V REZJANSKI DOLINI

pačne, neresnične stvari o Reziji in nje-nih ljudih ali pa namenoma, z doloćeni-mi, političnimi cilji.

Res pa je, da pravi znanstveniki iz itali-janskih, slovenskih in drugih univerz v Evropi pišejo zdaj tako kot je res. Tisti pa, ki se izmišljujejo razne stvari, so na-vadno le ljudje, ki nimajo nobene znan-stvene podlage, nobene prave kvalifikaci-je, da bi pisali po resnici kot je bilo in kot je. Najveć napačno fantazirajo o Reziji ti-sti, ki pridejo v Rezijo v službo za nekaj

arži na isti višini že nekaj desetletij.

Rezija ne bo izumrla in bo ohranila za-se svoje skrivnosti. Se bodo romali v njo tuji znanstveniki in se čudili njenemu jeziku, njenim ljudem in občudovali lepo-tu njenih hribov. Samo preprićani, da bo njihov jezik ena imed glavnih privlačno-sti, atrakcij za pametne in šolane ljudi v svetu. Fravi domaći zavedni Rezijani ve-ćo, kakšen dragocen zaklad je njihov je-zik, zato ga skrbno čuvajo in pazijo ter se ne menijo za prazne čenče ignorantskih nacionalistov.

Telefon tud u gorske vasi

Te zadnje čase se tud dosti govori, de bojo napejal javni telefon u Kanalut in morebit, de bojo preca potle razširili te-lefonsko mrježo še v druge gorske vasi našega komuna, ki ga njemajo. Ljudje so zlo kontent te noticije, zaki donas so tajšni časi, de se muora bit povezani s svjetom vsaj po telefonski liniji. Lju-dje v hribih so že takuō buj veliki si-romaki kot tisti v ravnini in zatuō je prav, de se jim da vsaj kajšno malo u-dobnost.

Neme

Komunski konsěj je na svojem zad-njem zasedanju (riunione) aprovu pro-jekt za novo škulo, ki ga je naredu arhi-tekt Giovanni Morassutti iz Vidma. Nova škula bo koštala 54 milijonu lir. Za par-vi lot imajo na disposicion že 25 milijo-nov lir an zatuō bojo z djeli v kratkem začel.

Zeť dougo ljet je imēu komun u progra-mu novo škulo, zak' ta na ne rišpondā več, zak' na je majhna anu stara. Ala fin se bo nova generacijon le učila u mo-dernih anu zdravih aulah.

Jeronišće pod Matajurjem

Avtobus, ki vozi iz Cedada v Sovodnje, pride v našo vas samo dvakrat na tjedan. Ker imajo ljudje nimar buj opravilov v Cedadu in tud v Vidmu, je avtobus vsa-ko krat nabito povan, naj pomislimo, da mora voziti vse ljudi od okuolce Mata-jurja in Jeronišća in zatuō bi bluō prav,

Kobilca - Podgora

Začel so djelat cjesto, ki bo vezala Ko-bilca s Podgoro. Tisto djelo bo koštalo 18 milijonov lir, ki jih bo kril stato. Par tjem djelu nih 25 djelucu, ki imajo po 1000 lir plaće na dan. Cjesto bo dolga 2,5 km in bo nareta še ljeťošnjo jesen.

Iz novejšje zgodovine Furlanske Slovenije FRANCE BEVK

sedemdesetletnik

Podobne razmere med primorskimi in furlanskimi Slovenci — Pred 90 leti v Prosnidu — Cerkvene razmere — Manjkajo slovenski duhovniki — Protestanti — Financarji komandirajo — Kontrabanderjeva smrt

Dopisnik iz Prosnice je pisal v »Sočoe« v Gorici dne 10. februarja 1882, torej pred 88 leti naslednji dopis:

»Zelo se mi, furlanski Slovenci, zani-
mamo za dogodke, v Avstriji, v državi,
ki je bila pred 16 leti naša domovina. Ra-
di primerjamo naše življenje, naše raz-
mere s stanjem bratov Slovencev v Av-
striji. Vidimo, da se tudi Vam hudo go-
di, vidimo da zlasti na Primorskem pre-
malo za Vas skrbe, vidimo da gospodje
tudi nad Vami potujčenje uganjajo. Tudi
tukaj prebiramo »Sočoe«. Hočem Vam po-
dati par črtic, iz katerih spoznate, da se
natanko bližamo potujčenju po enakih
poteh.

Odšel nam je iz Prosnida kaplan 29.
julija 1881, katerega je 14 družin črtilo
in ga napadalo z dinamitom in petarda-
mi. Prečastiti ordinariat je dal občanarjem
vedeti, da ne dobimo pastirja, dokler ne
doplača 14 družin duhovniku zaostale pla-
če. Ker pogojev ordinariata ni bilo mo-
goče izpolniti, je njihov dober mežnar
opravljal službo božjo, to je, vsak dan na
večer je naprej rožar molil, ob praznikih
zjutraj je pa še cerkvena oznanila nazna-
njal.

Na sv. Lenarta nas je sklical »bevnica«, plevan iz Ahtena na posvetovanje pod li-
po, da bi uredili občanarji plačo za pri-
hodnega pastirja. Ker pa se pri nas ne
briga ne škofija in ne vlada za urebno
duhovnih plač, se navadno sami spora-
zumemo z duhovnikom. Kolikor več sve-
tih opravil hoče on opraviti, toliko več
mu plačamo. Ker se s plevanom iz Ahte-
na nismo mogli zediniti, smo se razšli ka-
kor kupei in prodajalci, ki se ne morejo
pogoditi za ceno krave in vola. Slovenec
je tukaj v Benečiji tako na slabem, da
mora biti zadovoljen, ako sploh kako čr-
no sukno vlovi, da mu mašo mašuje in
za silo zakramente deli, čeglih jezika ver-
nih duš ne razume. Tako imamo v pre-
merju, diametru ene kvadratne milje šest
(reci šest) črnih, ki so trdi Lahi in
njih sami Lahi na planjavi rabiti ne
morejo. V čisto slovenskih duhovnijah,

namreč v Podvratu, Purčinju, Subidu,
Brezjah in v Oskoruži sta dve »bevnici«
za dva tisoč duš. Bevnice so imenovali
pri starem tiste duhovnike, ki so hodili
iz Starega mesta (Cedada) po Benečiji in
Tolminkem, s trivogelnim klobukom na
glavi, in ki so pobirali kvartež in vzdrže-
vali disciplino med duhovniki. Prosnid pa
čaka s svojimi 610 dušami, da bi se po-
javila kakšna »bevnica«, pa je ni od ni-
koder, in smo slabši kot med Indijanci.

Tam nad Brdom iznad Tarčeta se je
20 družin spuntalo in prestopilo v prote-
stante. Zda pa stalno k njim hodijo pro-
testanti iz Vidma in boljše skrbijo zanje
kot katoličani. Kje ste nasledniki sv. Mo-
horja. Če bi ranjki Slomšek to bral, bi se
trikrat v grobu obrnil.

Čuvaji omike in napredka so nam ve-
činoma financioti, ljudje zbrani iz cele
Italije skupaj. Dne 9. novembra 1881 sta
dva teh financiotov naletela na družbo

sedem kontrabandarjev. Nista se jih upa-
la ustaviti, le eden financiot je sprožil
iz puške proglo za bežečim kontrabandar-
jem in ga zadel v hrbet. Ustreljeni je
bil oče štirih otrok. Obležal je na mestu.
Ležečega na tleh so financioti še trikrat
zatodli z bodalom. Odnegli so ga v Cene-
bole, kjer je poslednjo besedo izrekel, da
potrebuje duhovnika. Ali je neprevidni
revez takoj potem izdihnil svojo sloven-
sko dušo!

Tako hude šibe božje mora Slovenec
prestajati v Italiji na cerkvenem in ad-
ministrativnem polju. Najhuje pa je člo-
veku, da so cerkvene oblasti gluhe in sle-
pe. Celo dve sosednji škofiji enega nara-
da, ene rimske stolice sta druga drugi tu-
ji. Kjer je gniloba in nemarnost, je tre-
ba aplicirati nove stvari. A kaj je mar tu-
jemu duhovniku, ki za vse kaj družega
gori kot pa za potrebe popolnoma zapu-
ščenega Benečana.

Furlanske moderne pesmi prevedene v slovenščino

Naš sosed, veliki slovenski pesnik dr.
Alojz Gradnik, doma iz Medane v Gori-
ški, Brdih prevaja sedaj moderne fur-
lanske pesnike: Novele Cjantarute, Dina
Virgili-ja in Lela Cjanton-ja. Pred krat-
kim je končal dr. Gradnik slovenski pre-
vod cele Dantejeve »Divine Commedie«,
še prej pa je prevajal razne pesmi znanih
italijanskih klasičnih pesnikov. Veseli
smo, da se loti sedaj furlanskih pesnikov,
ki so mu blizu po svoji tematiki in nači-
nu izražanja. Koliko se sploh ločijo gori-
ška Brda od furlanske Zone Collinare.
Mati Gradnikova je bila povrh vsega
Furlanka, kakor imajo tudi mnogi znani
Furlani matere, ki so prišle iz naših šča-
vonskih hribov.

Za danes smo si izbrali samo nekaj
majhnih drobcev iz furlanskih prevodov
dr. Gradnika, da bodo naši bralci vedeli,
kako zvenijo furlanski verzi v slovenšči-

ni, kasneje pa jih bomo objavili še več
skupaj s furlanskim izvirnikom.

DINO VIRGILI:

Njegovi tovariši

Spomnili so se delavci na starca
tovariši njegovi,
nihče ni med pogrebom ostal na delu:
tečejo jermeni danes, —
— ki tekli vse dni so veseli —
in tudi stroji so bolj črni...
Umrl je Sandri Micut

Zbogom Micut! Polagajo te v zemljo!
In s krampom in lopato ti brkljajo
okol krste.
Naš teboj pa obroč srebrn se vije
od glav tovarišev...
Zbogom Micut!
Zakaj pa obliča položili niso ti v krsto?

DINO VIRGILI:

SAMI

Smo najprvo Furlanija in nič drugega!...
Kdo kliče? Kri utripa ko gnojna rana...
Mai, ne joči, pusti, da grem,
oče, počakaj za hip na pragu,
kakor prvič naj te poljubim, draga,
pod stebriščem na dvorišču...
Solze in senco molka v oči...
O starka, oškropljena z blagoslovljeno
vodo
potegni si ruto na oči, da pogasiš luč
mladenke!

Pomlad že zeleni na križpotju
tam zadaj za brajdo
in buta na leso v vrtu,
otroci pojo na svetlem dvorišču.
Potegni si ruto na oči,
ne misli na pomlad,
ko te srce boli na smrt...

Kot vidite sama žalost je v teh pesmih,
zmeraj je nekeje v ozdju smrti, prav ta-
ko kot v težkem življenju Furlanov in
Slovencev na robu Furlanije.

France Bevk, pisatelj, dramatik, mla-
dinski pripovednik, novinar in urednik,
borec, prosvetni in politični delavec, člo-
vek, ki že nekaj desetletij polni knjižne
police s knjigami, revijami in časopise s
prispevki, z literarnimi nastopi, bo slavil
17. sept. svoj visoki življenjski jubilej, se-
demdeseti rojstni dan.

Rodil se je 17. septembra 1890 leta kot
sin obrtnika — bajtarja v Zakojci pri
Cerknem. Doma je dovršil enorazrednico,
nato je odšel v Kranj za trgovskega va-
jenca. S 17. letom se je vpisal na učiteljs-
ko pripravnico v Podgoro pri Gorici, na-
to pa na učiteljske v Koper in Gorico.
Kot učitelj je služboval v cerkljanski oko-
lici. Ker je v pesmih in črticah brezobzir-
no obsojal prvo imperialistično vojno in
Avstrijo, so ga preganjali in poklicali k
vojakom. Čeprav so pisatelja italijanske
oblasti neprestano nadzorovali in ga ovi-
rale, je ves čas neumorno pisal. Sodelo-
val je skoraj pri vseh važnejših listih, ki
so med obema vojnoma izhajali tostran
in onstran meje.

Kot pisatelj je izredno plodovit. Pisal
je pesmi, črtice, meščanske, kmečke in
delavske povesti ter sodobne romane,
zgodovinske romane in mladinske pove-
sti. V svojem leposlovnem delu je Bevk
upodabljal predvsem krivičnost položaja
primorskih in beneških Slovencev pod
italijanskim jažizmom, njih boj za zem-
ljo in človeške pravice. V stvarnost naše
dežele Beneške Slovenije po prvi svetovni
vojni je najgloblje posegel z romanom
Kaplan Martin Cedermač. V tem delu se
je pognala v najvišji krik zgoščena bo-

lest tiste dežele, kakor se je v njej nabi-
rala zadnjih osemdeset let. To je estetsko
pretehtano in dušeslovno poglobljeno de-



lo, ki ga mnogi prištevajo k Bevkovi
najboljšim.

Kaj več o literarnih delih tega prijate-
lja beneških Slovencev bomo pisali pri-
hodnjic.

Beneški Slovenci mu najiskrenejše če-
stitajo ob tem lepem življenjskem jubile-
ju in mu želijo, da bi še mnogo let uspeš-
no nadaljeval svoje delo v korist Sloven-
skega naroda.

SE NA MNOGA LETA!

Pravična italijanska sodba o Slovencih

Mladinska založba Vallardi je nedavno
izdala obsežno delo »Storia delle lettera-
ture d'Europa e d'America«. Za knjigo je
pregled slovenskega slovstva napisal Gio-
vanni Maver, profesor slovenske filologije
na univerzi v Rimu in predstojnik tamoš-
njega slavističnega inštituta.

Pregled slovenske literature v tej knji-
gi obsega 40 strani in sicer od Brziških
spomenikov do današnjih dni. Pisatelj v
uvodu razodeva veliko ljubezen do slo-
venskega naroda in pravilno pojmuje
njegove težnje po samoohranitvi. Ugotav-
lja namreč težki zemljepisni položaj Slo-
vencev in zatrjuje, da je slovensko slov-
stvo črpalo snovi in moči predvsem iz last-
nega naroda, čeprav se ni branilo vplivov,
ki so prihajali od vsepoved. Dalje pravi,
da je »ganljiva ljubezen Slovencev do
njihovega slovstva že sama na sebi eden
najlepših znakov njegove vrednosti. V
slovstvu in po njem je slovenski narod
dosegel polno zavest svoje individualnosti
in svoje vloge in se je s svojimi in neu-
tajljivimi značilnostmi vključil v krog
sodobne omike.«

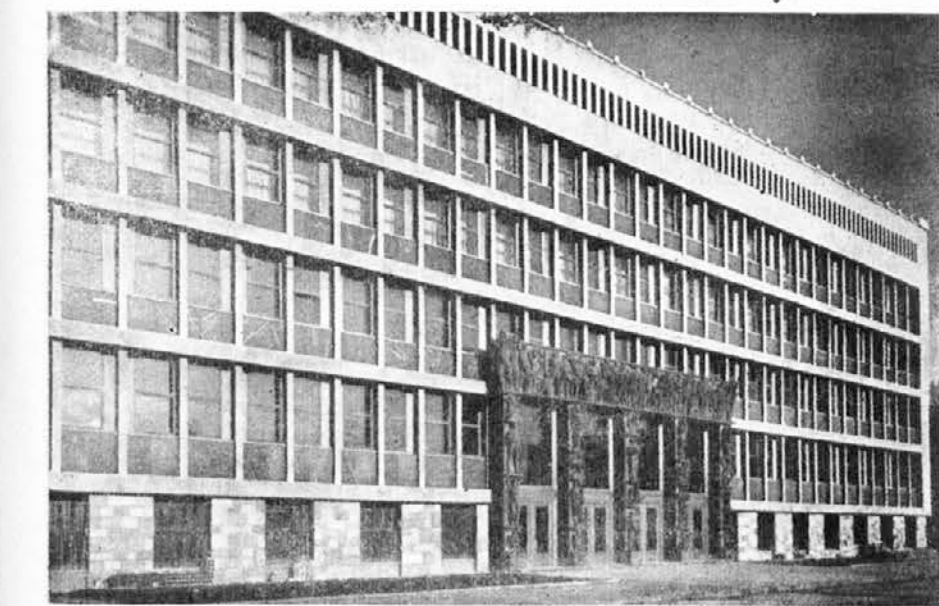
Pregled slovenske literature je razde-
ljen v tri poglavja: I. Od začetkov do
Prešerna, II. Od Prešerna do konca 19.
stoletja, III. 20. stoletje. Pisec označuje
tu dobe in važnejše literarne osebnosti od
Trubarja do Bevka in Krefta. Vidi se, ka-
ko pozna naše slovstvo in zna izbirati

prave momente. V nekaj besedah točno
zadane karakteristiko posameznih slov-
stvenikov.

V tekst so vpleteni prevodi nekaterih
Prešernovih, Gregorčičevih, Aškerčevih,
Zupančičevih in drugih pesmi. Razpravo
krasita dve ilustraciji. Prva predstavlja
Primoža Trubarja, druga pa »Delo in
mladost«, katero sta napravila Zdenko
Kalin in Karel Putrih.

Pametna ideja

V turinskem listu »La Stampa« piše
neki piemontski hribovec, da bi bila
iluzija misliti na to, da bi neki mestni
industrijalec postrojil tovarno v hribov-
skih dolinah zato, da bi pomagal hribov-
cem. Hribovci bi morali po njegovem,
pritskati na komunne, naj bi državno po-
moč, ki je raztresena v raznih fondih in
drugih formah, koncentrirali za indus-
trijski razvoj. Več občin bi se moralo
združiti in ustanoviti neke vrste koope-
rativ ali konsorcije, ki bi zbirali pred-
vsem denarna sredstva, ki jih daje dr-
žava za cone depresije, za to, da bi za-
čeli z majhnimi industrijami. Inicijativa
bi bila v rokah hribovcev in potem bi
že šlo. — Ideja ni slaba.



V zadnjih letih so v Sloveniji zgradili ogromno število stanovanjskih blokov in
palač, kajti prebivalstvo neverjetno hitro narašča in zato so tudi potrebe po novih
prostorih vedno večje. Na sliki vidimo fasado moderno zgrajene palače v Ljublja-
ni, kjer ima svoj sedež »Ljudska skupščina«.

R. O.:

Kanalska dolina in njeni slovenski prebivalci

Priimkov je bilo dokaj nemških tudi med Slovenci,
kot je to splošen pojav po vsej dolini, kjer najdemo ime-
na Konrath, Fischer, Kircher, pa tudi slovenski Katnik
oziroma Kotnik je bil tu. Na pokopališču v Pontafllu, kjer
se vidi namen Italijanov, da bi odpravili vse, kar je osta-
lo nemških ali slovenskih nagrobnih kamnov, se čitajo
samo še italijanska imena; s tem hočejo dati prejšnji
avstrijski obmejni vasi italijanski značaj.

Ostalo je tudi še nekaj nemških družin, večina pa
se jih je izselila med drugo svetovno vojno. V marsika-
teri nemški družini se je domača hčerka poročila s prise-
ljenim Italijanom in tako se je italijanski občevalni jezik
vrnil v celo družino. Tudi Nemke so se v kratkem času
oprijele lahke in preproste italijanske govornice kot naše
Slovenke, kar je žal pripomoglo k potujčenju. Sedaj, ko
sta oba okraja združena v enega, pa je tukaj vse itali-
jansko.

Državna meja je nastala tu kot v Beneški Sloveniji
pravzaprav že leta 1866. Nemški vpliv je prihajal iz Ko-
roške, kamor je dolina prej pripadala. Od slovenske

manjšine, ki tukaj ni imela pogojev iz življenja, so se
mnogi izselili odnosno šli služiti v Gorico ali v Trst, kjer
so si mnogi z lastno sposobnostjo in pridnostjo pridobili
lepa imetja posebno v gostilniški stroki. Da mora biti
Pontafel starodavno naselje, se sodi po stavbi cerkve, ki
je istega sloga in starosti, kot so ostale v dolini. Za časa
Avstrije je bil Pontafel obmejna postaja in tako je bilo
tu tudi važno tržišče. Postajno poslopje je zelo veliko,
zato so ga tudi sedaj, ko so Italijani združili oba kraja,
obdržali kot glavno postajo, medtem ko so ono v Pontebi,
ki je sicer precej velika, uporabili za stanovanja in skla-
dišča.

Kanalsko dolino obdajajo in zapirajo od severne
strani (kjer tvorijo tudi državno mejo) gorovja Karnskih
Alp z vrhovi: Zinovec (2200 m), Stabet (1622 m), Planja
(1712 m), Poludnik (1999 m), Kuk (1942 m), Osternik
(2035 m) in Peč ob trodržavni meji. Na južni strani pa
so v pretrganih skupinah gorovja Julijskih Alp z vrhovi
Lipnik (1161 m), Brdo — Sechieiz (1840 m), Dve Špici
(2047 m), Pipec, Poldnašnja špica ali Poludnik — ital.
Jof di Mieznogot (2086 m), to bi bilo Polunočnik. In konč-
no so še gorski skladi Mangarta (2678 m) in Ponce v Be-
lopeški kotlini. Vsa ta gorovja so lepo obraščena z iglav-
ci, ki se po potrebi tudi sekajo v gotovi meri, ker stojijo
pod nadzorstvom gozdnih uradov.

Ker je Kanalska dolina razmeroma ozka, se tudi ce-
sta in železniška proga držita vedno blizu reke Fele in

jo spremljata do njenega izvira, večkrat menjajoč z ene-
ga brega na drugega. Cesta je lepa avtomobilska, železni-
ška proga pa je enotna, po kateri drve povzklaki dalje
preko Koroške na Dunaj, v Prago, Varšavo in Gdinje ob
Baltiškem morju. Od Pontafla dalje vodi cesta skoro ob
železniški progi v komaj tri kilometre oddaljeno vasio,
imenovano Lipalja ves (ital. Glesutte s. Leopoldo in nem-
ško Leopoldskirchen). Pokrajina je tu povsem koroško-
kranjskega (gorenjskega) značaja: slog hiš, kozolci,
ograje, način obdelovanja zemlje, enaki poljski pridelki
in pokrajina pozimi — vse nas spominja na to, celo še
starinske cerkvice z zaprtimi linami v zvoniku. Vse cerkve
so zidane v gotskem slogu, dočim so zvoniki v baročnem
z malo izjemo, kot na Gorenjskem.

Takoj, po prvem ovinku ob cesti, kak dober kilometer
od Pontafla, opazimo na levi strani v razsednem skalov-
ju, ki se steza do ceste, neko globel, ob katere strmih
pečinah je vse polno votlin in brezni, ki so služile v dav-
nini kot skrivališče obcestnim roparjem. Vhodi v te vo-
tline so okrogli, tako najbrž izdolbeni. V zadnji vojni so
se zatekali semkaj prebivalci in iskali zaklonišča pred
bombnimi napadi. Iz notranjosti te divje gorske drage
priteka potok — hudournik, imenovan Vogelbach (Rio
degli Necelli mu pravijo Italijani, Slovenci v Lipalji vasi
pa poznajo le nemško ime).

Cesta nas pelje preko železniške proge in reke v na-
selje.



Vnetje vimena pri kravah

Vnetje vimena ali mastitis je našim veterinarjem in živinorejcem že dolgo poznana bolezen. Posebno težko se je bilo boriti proti tej bolezni, ko še ni bilo antibiotikov, penicilina, streptomocina in drugih.

Vnetja vimena povzročajo predvsem mikrobi, pomagajo pa tudi prehlad, slaba prehrana, starost krave, pomanjkljiva nega (cura), predvsem pa nezadostna higijena pri molži.

Posebno nevarna bolezen vimena, ki jo povzročajo streptokoki, je kužna presušitev. Bolezen je ponavadi dolgotrajna in prikrita. Kdaj pa kdaj opazimo, da je mleko spremenjeno; rumenkasto, gnojno in voščeno. Z mlekom se izločajo kužne klice in okužujejo (infektirajo) sosednje krave, v bolnem delu otipljemo trde bule, mleka je vedno manj in nazadnje popolnoma presahne, vime pa se zmanjša in zasuši. Le malokrat se pokažejo pri kužni presušitvi hudi znaki bolezni: spremenjeno mleko, povišana temperatura, vroče in boleče vime. Tak hud napad kmalu preide v dolgotrajno bolezen.

Streptokoki povzročajo tudi mastitis, ki niso tako nevarni, kot je kužna presušitev; ne širijo se tako naglo od krave do krave in včasih sami preidejo. Mastitis pa povzročajo lahko tudi drugi mikrobi, n. pr. bacili tuberkuloze, brucelozne itd.

Vse vrste mastitisov ugotavljamo lahko samo z laboratorijskim pregledom mleka. Od izvida laboratorijskega pregleda je odvisno tudi zdravljenje in preprečevanje bolezni. Pregledati je treba mleko vseh krav v hlevu, bolezni krave pa takoj zdraviti. Po zdravljenju je potreben po-

noven pregled vseh krav, da ugotovimo uspeh zdravljenja in morebitne še neodkritke okužbe.

Za zdravljenje mastitisov se poslužujejo skoraj izključno penicilina in streptomocina. Penicilin je posebno uporaben pri streptokoknih in stafilokoknih mastitisih, streptomocin pa pri zdravljenju mastitisov, ki jih povzročajo nekateri drugi mikrobi. Pri naglih mastitisih je potrebna takojšnja veterinarska pomoč, sicer je v nevarnosti celo življenje krave in ne samo bolno vime.

S samim zdravljenjem bolnih krav pa še nismo dovolj storili za odpravo mastitisov v hlevu. Ker se kužne klice prenašajo od krave na kravo, je treba posebno paziti na higijenično molžo.

Pri ročni molži prenašajo molzači z rokami mikrobov povzročitelje mastitisov od krave do krave, ker si ne umivajo rok. Močijo si roke z mlekom in mažejo seske, da bi lažje molžili. Pri takem postopku ni čudno, da se bolezen v hlevu naglo širi.

Za zatiranje mastitisov je potrebna stalna kontrola vseh molznic v hlevu in doslednje zdravljenje bolnih krav.

Amonijak škoduje kokošim

Ugotovili so, da duh po amonijaku, tudi če ni tako močan, da bi ga mogel začutiti človek, zelo škodljivo vpliva na kokoši. Piščanci zelo slabo rastejo, če živijo v prostorih, ki smrdijo po amonijaku. Vnamejo se jim oči in pljuča in zaradi tega lahko rast popolnoma zastane.

Da ne bo prišlo v kokošnjakih do hudih bolezni je priporočljivo, da držite okenca ali vrata čez dan odprta, da se prezračijo. Da pa preprečite duh po amonijaku, od časa do časa posujte po gnoju superfosfat.

KORISTNI NASVETI

SUROV KROMPIR je blažino sredstvo proti opeklinam. Zadoš je, da apliciramo tanek odrezek na lažje opeklino. Pomaga tudi proti glavobolu z aplikacijo na čelu.

VLAŽNO KLET osušimo, če postavimo vanjo posodo z živim apnom. Ko razpade apno v prah, ga moramo odstraniti in nadomestiti z novim.

Odgovorni urednik: **Tedoldi Vojmir**
Reg. Videmske sodnije št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Končna lestvica

P O K O L A J N A H

	zlate	srebr.	bron.
SZ	43	29	31
ZDA	34	21	15
Italija	13	10	13
Nemčija	12	19	11
Avstralija	8	8	6
Turčija	7	2	0
Madžarska	6	8	7
Poljska	4	6	11
Japonska	4	7	7
CSR	3	2	3
Romunija	3	1	6
Vel. Britanija	2	6	12
Danska	2	3	1
N. Zelandija	2	0	1
Bolgarija	1	3	3
Švedska	1	2	3
Finska	1	1	3
Jugoslavija	1	1	0
Avstrija	1	1	0
Pakistan	1	0	1
Grčija	1	0	0
Norveška	1	0	0
Etiopija	1	0	0
Švica	0	3	3
Francija	0	2	3
Belgija	0	2	2
Iran	0	1	3
Holandska	0	1	2
Južna Afrika	0	1	2
ZAR	0	1	1
Argentina	0	1	1
Taiwan	0	1	0
Kanada	0	1	0
Gana	0	1	0
Indija	0	1	0
Maroko	0	1	0
Portugalska	0	1	0
Singapur	0	1	0
Antili	0	0	2
Brazilijska	0	0	2
Irak	0	0	1
Mehika	0	0	1
Spanija	0	0	1
Venezuela	0	0	1

... I N T O C K A H

SZ	333
ZDA	249
Nemčija	128
Italija	108
Avstralija	70
Madžarska	61
Poljska	49
Japonska	48
Turčija	41
Velika Britanija	40
Romunija	24
CSR	24
Danska	20
Bolgarija	17
Švedska	14
Švica	12
Finska	11
Nova Zelandija	11
Francija	9
Avstrija	9
Belgija	8
Jugoslavija	8
Pakistan	6
Iran	6
Holandska	5
Norveška	5
Grčija	5
Etiopija	5
Južna Afrika	5
Argentina	4
ZAR	4
Portugalska	3
Kanada	3
Taiwan	3
Gana	3
Singapur	3
Indija	3
Maroko	3
Antili	2
Brazilijska	2
Mehika	1
Irak	1
Spanija	1
Venezuela	1

LIPALJA VAS

ki se začneja onstran mostu. Vas je po zadnjem uradnem štetju (leta 1936) imela 280 prebivalcev, med katerimi je zdaj 11 ali 12 v zadnjem času priseljenih italijanskih družin, medtem ko so mnogi domačini v smislu znanega Hitlerjevega sporazuma izselili na Koroško. Ostale družine, 54—55 so domače, slovenske. V letu 1940 je poleg tega prodalo svoja imetja še 13 gospodarjev z družinami, ki so se potem izselile na Koroško, češ da so Nemci in se bodo bolje počutili v nemških pokrajinah. Italijanska naselitvena zadruga iz Verone »Ente delle tre Venezie del Friuli« je pokupila slovenska posestva in naselila svoje ljudi. Dve slovenski družini sta se pozneje prostovoljno izselili in tako je ostalo še kakšnih 40 hiš s slovenskimi družinami. Pri teh so ostali doma samo še stari ljudje in otroci, mladeniči so šli takrat v vojno in ženske v službo. Tako je prišlo do upadka pri rojstvih in furlansko prebivalstvo je še bolj sililo v te kraje in s tem izpodrinilo domačine. Vsled tega je nastalo novo razmerje: 1/3 Slovencev in 2/3 Italijanov, medtem ko je bilo po prvi vojni, ko so jo zasedli Italijani, v vasi od skupno 343 prebivalcev še 189 Nemcev, 118 Slovencev in le 36 Italijanov.

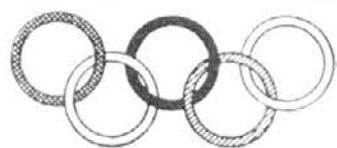
Za časa Avstrije je bil v šoli večinoma nemški pouk, imeli so takozvane utrakvistične šole, kjer so v prvih letih poučevali nekaj slovensčine, potem pa je prevladala nemščina kot po drugih slovenskih krajih na Koroškem. Starejši ljudje pa se še spominjajo, da so imeli njihovi

starši samo slovenski pouk. To je bilo pred letom 1880, ko so, kot marsikje po naših krajih, poučevali duhovniki, ki so bili zavedni Slovenci. Od leta 1900 dalje pa so bile samo utrakvistične šole.

Lipalja vas je kot vsa dolina takrat politično pripadala okrajnemu glavarstvu v Beljaku in sodnemu okraju v Trbižu, županstvo pa je bilo v vasi sami. Leta 1906 je bilo tu 362 prebivalcev in to sami Slovenci. V bodoče pa je obstoj Slovencev zelo negotov; v šoli je vse italijansko, v cerkvi pa nemško, pa tudi otroški vrtci, ki so sedaj povsod v dejavnosti, uspešno pomagajo potujčevati. Otroci le še doma slišijo materino besedo, ko se starši pogovarjajo med seboj v domačem narečju. Poleg tega je Lipalja vas tako odrezana in precej oddaljena od prvega slovenskega naselja Ukve. Najbližji večji kraj je Ponteba, ki pa je popolnoma furlanska.

Cerkev sredi vasi je zelo stara, zidana v letih 1106—1139, to je za časa gospodstva Bamberških škofov; posvečena sv. Gertrudi (Jederti) je bila v začetku podružnica farne cerkve v Ukvah. Svetišče je v svoji notranjosti zidano v gotskem slogu in je dobro ohranjeno. Na pokopališču, ki je okoli cerkve, je več nagrobnih kamnov s slovenskimi napisi, ostali pa so nemški. Pred letom 1914 in tudi pozneje so rabili duhovniki pri bogoslužju nemški jezik in tudi sedaj je celo petje na koru nemško. Pridige so bile takoj po italijanski zasedbi italijanske, sedaj pa je tu furlanski duhovnik, ki se je priučil nemščine, tako da pridiga tudi v nemškem jeziku in tudi Slovincem se

OLIMPIJSKI ZMAGOVALCI



LAHKA ATLETIKA

Moški
100 m: HARY (Nemčija)
200 m: BERRUTI (Italija)
400 m: SNELL (Nova Zel.)
800 m: DAVIS G. (ZDA)
1600 m: HALBERG (Nova Zel.)
3000 m ovire: KRZYSSOWIAK (Poljska)
Hoja 20 km: GOLUBNICI (SZ)
Daljina: BOSTON (ZDA)
Višina: SAV LAKADZE (SZ)
Krogla: NIEDER (ZDA)
Kladivo: RUDEKOV (SZ)
110 m zapr.: CALHOUN (ZDA)
Troskok: SCHMIDT (Polj.)
400 m: O, DAVIS (ZDA)
1500 m: ELLIOT (Avstralija)
Deseterboj: JOHNSON (ZDA)
Disk: OERTER (ZDA)
Skok s palico: DON BRAGG (ZDA)
Hoja 50 km: THOMPSON (Vel. Britan.)
Maratonski tek: ABBE (Etiopija)

Ženske

100 m: RUDOLPH (ZDA)
Krogla: PRESS T. (SZ)
80 m ovire: PRESS I. (SZ)
Kopje: OZOLINA (SZ)
Daljina: KREPKINA (SZ)
200 m: RUDOLPH (ZDA)
Disk: PONOMARENKO (SZ)
800 m: SEVCOVA (SZ)

KOLESARSTVO

100 km na kronometer (ekipno): Italija
Ekipna nasledovalna vožnja: Italija (Arienti, Testa, Vallotto, Vigna)
Hitrostna: GAIARDONI (Italija)
1 km z mesta: GAIARDONI (Italija)
Tandem: BIANCHETTO - BEGHETTO (Italija)
Cestna: KAPITONOV (SZ)

NOGOMET

JUGOSLAVIJA
GRSKO-RIMSKA ROKOBORBA
Mušja: PIRVULESCU (Rom.)
Peresna: SIDDE (Turčija)
Lahka: KORIDZE (SZ)
Petelinja: KARAVAJEN (SZ)
Srednja: DOBREY (Bolgarija)
Srednjelahka: BAYRAK (Turčija)
Srednjetežka: KISU (Turčija)
Težka: BOGDAN (SZ)

PLAVANJE

Moški
100 m prosto: DEVIT (Avstralija)
200 m met.: TROY (ZDA)
400 m prsno: MULLIKEN (ZDA)
400 m prosto: ROSE (Avstralija)
100 m hrbtno: THEILE (Avstralija)
1500 m prosto: KONRADS (Avstralija)
4×200 m mešano: ZDA
4×200 m prosto: ZDA
Skoki s stolpa 10 m: WEBSTER (ZDA)
Skoki s deske 3 m: TOBIAN (ZDA)

Ženske

100 m prosto: FRASER (Avstralija)
100 m met.: SCHULER (ZDA)
100 m hrbtno: BURKE (ZDA)
1100 m prsno: LONSBROUGH (Vel. Britanija)
400 m prosto: VON SALTZA (ZDA)
4×100 m prosto: ZDA
4×100 m meš.: ZDA
Skoki s deske 3 m: KRAMER (Nemčija)
Skoki s stolpa 10 m: KRAMER (Nemčija)

WATERPOLO

MODERNI PETEROBOJ
Posamez.: NEMETH (Madžarska)
Ekipno: MADŽARSKA
SABLANJE
Floret pos.: ZDANOVIC (SZ)
Ekipni moški floret: SZ
Floret pos. ženske: SCHMID (Nemčija)
Ekipni ženski floret: SZ
Meč (posam.): DELFINO (Italija)
Meč (ekipno): ITALIJA
Sablja (posam.): KARPATI (Madžarska)
Sablja (ekipno): MADŽARSKA
VESLANJE
Skiff: SZ (Ivanov)
Double scull: CSR (Kozak, Schmidt)
Dvojec brez: SZ (Boreiko, Golovanov)
Dvojec s: NEMCIJA (Knubel, Renneberg, krm. Zerta)

Cetverec brez krm.: ZDA (Ayrault, Nash, Sayre, Wailes)
Cetverec s krm.: NEMCIJA (Cinti, Ertfert, Litz, Riekemann, Obst)
Osmerec: NEMCIJA (Bittner, Hopp, Lenk, Rulif, Schepke F., Schenke W., Schroder, Von Grooddeck, krm.: Padge)

KANU

Moški
C 1 1000 m: PARTI (Madžarska)
C 2 1000 m: GEYSHTER - MAKARENKO (SZ)
K 1 1000 m: HANSEN (Danska)
K 2 1000 m: SREDRIKSSON - SJODELINS (Švedska)
Kajak štafeta 4×500: KRAUSE - PERLEBERG - LANGE - MENTZKE (Nemčija)

Ženske

K 1 500 m: SEREDINA (SZ)
K 2 500 m: SUBINA - SEREDINA (SZ)
BOKS
Mušja: TOROK (Madžarska)
Petelinja: GRIGORJEV (SZ)
Peresna: MUSSO (Italija)
Lahka: PAZDJOR (Poljska)
Welter I.: NEMECEK (CSR)
Welter II.: BENVENUTI (Italija)
Welter t.: MC CLURE (ZDA)
Srednja: CROOK (ZDA)
Srednjetežka: CLAY (ZDA)
Težka: DE PICCOLI (Italija)

STRELJANJE
Malokalibrska puška: HAMMERER (Avstrija)
Pištola: GUŠCIN (SZ)
Malokalibrska karabina: SAMBURKIN (SZ)
Avtomatična pištola: MAC MILLAN (ZDA)

Karabina: KOHNKE (Nemčija)
Glinasti cilji: DUMITRESCU (Romunija)

PROSTA ROKOBORBA
Petelinja: MC CANN (ZDA)
Peresna: DAGISTANLI (Turčija)
Mušja: BILEK (Turčija)
Srednja: GUNGOR (Turčija)
Srednjelahka: BLUGAUGH (ZDA)
Lahka: WILSON (ZDA)
Srednjetežka: ATLI (Turčija)
Težka: DIETRICH (Nemčija)

JADRANJE
Star: SZ
Finn: DANSKA
Dragon: GRČIJA
5.50: ZDA
F. D.: NORVESKA

DVIGANJE UTEZI
Petelinja: VINCI (ZDA)
Peresna: MINAJEV (SZ)
Lahka: BOŠNEV (SZ)
SREDNJA: KURINOV (SZ)
Srednjetežka kat.: PALINSKI (Poljska)
Bantam težka: VOROBEV (SZ)
Težka: VLAOV (SZ)

KONJSKI SPORT
Preskoki ovir: R. D'INZEO (Italija)
Dressage: FILATOV (SZ)
Celotno tekmovalje — ekipno AVSTRIJA; posamezno: MORGAN (Avstralija)

Preskoki ovir (ekipno): NEMCIJA

TELOVADBA

Moški
Ekipno: JAPONSKA
Posamezno: SAKLIN (SZ)
Krog: AZARJAN (SZ)
Konj: EKMAN (Finska) in SAKLIN (SZ)
Preskok konja: ONO (Japonska) in SAKLIN (SZ)
Bradlja: SAKLIN (SZ)
Parter: AIHARA (Japonska)
Drog: ONO (Japonska)

Ženske
Ekipno: SZ
Posamezno: LATININA (SZ)
Preskok konja: NIKOLAJEVA (SZ)
Gred: BOSAKOVA (CSR)
Bradlja: ASTAHOVA (SZ)
Parter: LATININA (SZ)

skuša prilagoditi. Tako strpno ravnanje naj bi služilo za zgled tistim prenapetežem, ki bi radi izrinili domači jezik še iz cerkve. Tu je še nekaj družin, ki so se priselile iz gornjeslovske doline in bodo gotovo pripomogle k utrditvi slovenskega življa. V vasi sta dve žagi in zadruga mle-karna.

Zapustimo zdaj to vas in napotimo se dalje ob istem bregu reke. Komaj dva in pol kilometra dalje prispemo do bližnje vasi

LUŽNICA

oziroma Lužce. Lužice ali Užce, kakor jo imenujejo domačini (nemško Lanschitz, italijansko Lusnizza — Bagni). Tu so namreč kak kilometer dalje ob cesti žveplene kopeli, vrelci so v stranski dolinici ob malem potoku, ki so ga Nemci imenovali Schwefelbach, Italijani pa mu pravijo Rio dello zolfo. Voda teh vrelcev je precej hladna (10—12° C) in vsebuje ogljikovo kislino, žvepleni vodik, kalijev in magnezijev sulfat in druge sestavine. Zdravilna je zlasti za revmatične bolezni, ki so jih prej zdravili v dveh modernih zdraviliščih, ki pa sta sedaj popolnoma zapuščenata, ker so bile naprave med drugo svetovno vojno porušene. Večji hotel je kupila najprej neka družba iz Gorice, pozneje pa je postala lastnik goriška deželna uprava, ki je poslopje preuredila za počitniško okrevališče šolske mladine.

(Nadaljevanje sledi)